

84

BILAG 1 til Ot. prp. nr. 92 1945-46 (Landsavik-loven).

JUSTISDEPARTEMENTETS TILRÅDING TIL PROVISORISK ANORDNING
OM TILLEGG TIL STRAFFELOVGIVNINGEN AV 22. JANUAR 1942.

(Her i avskriften er den innledende orientering om oppnevning av straffelov-komiteen av 12. mars 1941, dens mandat og innstilling sløffet, da alle disse opplysninger kan leses i BILAG 2, "Innstilling fra den av Justisdepartementet 12. mars 1941 oppnevnte straffelov-komitee.)

1. a. Departementet skal bemerke :

Komiteen foreslår at den som er medlem av, søker om eller samtykker i å bli medlem av N.S., nazistisk hird eller annen organisasjon med samme formål eller som medvirker hertil, skal straffes.

b. Det er i innstillingen ikke nærmere redegjort for N.S. formål.

c. Partiet var før den tyske okkupasjon formelt lovlig, og det er ikke opplyst og departementet er heller ikke kjent med at N.S. senere har endret sine lover.

d. Det som gjør det ønskelig og også påkrevet å gripe inn med straffe-bestemmelser like overfor N.S. er Quislings og partiets opptreden i forbindelse med og etter den tyske okkupasjon av Norge.

e. Det er dette som gjør partiet til et forræder-parti, og medlemme av N.S. til landsforrædere.

f. Det synes her å være en ubrutt linje fra N.S. førers, Vidkun Quislings, første fremtreden 9. april 1940 med sin proklamasjon om at han hadde overtatt makten og over 25. september 1940 til idag.

g. Det foreslår da også av forslaget til overskrift for de nye bestemmelser (tillegg til straffe-lovgivningen om forræderi og krigsfachrytere) og tilføyes av de straffer som foreslås

09

vendt i innstillingens § 2 at det er N.S. forræderske opptreden under den tyske okkupasjon som danner grunnlaget for komiteens forslag.

2. a. Spørsmålet blir da om vi i vår straffelov allerede har tilstrækkelige bestemmelser om forræderi.
 - b. Hovedbestemmelsen herom finnes i straffelovens § 86 som definerer forræderi som en handling hvorved man under krig rettsstrådig yter fienden bistand i råd eller dåd.
 - c. Denne definisjon er meget omfattende, og en antar at det strafferettslig vanskelig kan gis en bedre definisjon av straffbart forræderi.
 - d. Det er riktig at straffelovens forfattere ikke tenkte på en situasjon som den som nå foreligger i Norge, men det er klart at selv om det er tilfelle, er loven fullt anvendelig.
-
3. a. Når komiteen allikevel foreslår et tillegg til straffelovens bestemmelser om forræderi spesielt rettet mot medlemmer av N.S. er hovedgrunnen, så vidt departementet forstår, at det kan være tvilsomt om bistand ytet tyskerne i tiden etter 10. juni 1940 inntil et nytt feldttog begynner kan betegnes som forræderi, idet Quislingene hevder at hele krigen var avgjort den 10. juni 1940 da Kongen og Regjeringen hadde forlatt landet, og at Quislingenes virksomhet i virkeligheten bare tar sikte på å redde Norges selvstendighet.
 - b. Komiteen gjør i den forbindelse oppmerksom på at det på grunn av den vekt den norske strafferett legger på de subjektive straffbarhets-betingelser er av betydning at vi får en ny straffebestemmelse om forræderi med mer konkretisert gjerningsinnhold.
 - c. Departementet er tilbøyelig til å anta at dette resonnement i noen grad beror på en misforståelse.
 - d. Straffebudets formulering (konkret eller generelt) har intet å gjøre med de subjektive straffe-betingelser, ja, det er ikke en gang nødvendig at en forræder kjenner straffe-bestemmelsene.
 - e. De subjektive betingelser for straff er alene at han er seg bevisst den handling han har utført eller utfører og har forsålt

sen av at den er rettsstridig.

3. f. Det spørsmål som derfor oppstår er om de som i dag hjemme yter fienden bistand forstår at de handler rettsstridig.

g. 99% av det norske folk forstår det i hvert fall, og departementet kan ikke tvile på at også nazistene selv er fullt klar over at de handler rettsstridig, og at de må ta ansvaret når oppgjøret kommer.

h. Det man oppnår er derfor i virkeligheten at det i saker mot N.S.medlemmer overhodet ikke blir tale om hvorvidt de har ytet fienden bistand eller ei, men bare om vedkommende er eller har vært medlem av N.S.

i. Departementet kan ikke skjønne annet enn at det rent straffereettslig ikke kan være noen fordel å gi en straffe-bestemmelse om forræderi, hvorefter saker kan behandles og dom avsies uten at det er avgjort noe om hvorvidt vedkommende har ytet fienden bistand, dvs. er en forræder.

k. Det er riktig at komite-innstillingen gir en klar og grei regel, som vil lette saksbehandlingen.

l. Men selv om en holder seg til de forræderi-bestemmelser en har må en regne med at forræderi-sakene nok så hurtig vil få en temmelig standardisert behandling, og at den eller de sordomstoler som får disse saker til behandling, innen kort tid også uten nye straffe-bestemmelser vil finne en hurtig og grei behandlingsmåte like overfor N.S.medlemmer.

4. a. Departementet antar at det er så vesentlig i en hver forræderisak at det blir fastslått at domfældte har ytet fienden bistand, b. at dette også bør følges i alle forræderisaker mot NS. Sakene mot N.S. vil sikkert allikevel hurtig finne en grei og ensartet avgjørelse av de sordomstoler for forræderisaker som nå opprettes.

c. De andre grunner som anføres i komite-innstillingen synes heller ikke avgjørende.

d. Det er riktig at minimumstraffene både i §§ 83 og 86 er meget høye, og det er klart at det ikke er praktisk gjennomførlig å anvende fengselstraff på minst 3 år mot alle medlemmer av NS.

- e. Departementet følger derfor komiteens innstilling om at det åpnes adgang til å idømme som straff tap av almen tillit for overtredelse av bestemmelsene i den borgerlige straffelov kap. 8 og 9 og i den militære straffelov.
- f. Denne straff rammer hårdt, kanskje like hårdt som 3 års fengsel, samtidig som den ikke medfører utgifter for staten til fengselsopphold m.m. for de domfældte.
- g. En finner imidlertid at denne nye straff bør kunne anvendes helt ut ved siden av fengsel, altså som hovedstraff.
- h. Begrunnelsen er at det i den ekstra-ordinære situasjon som er skapt ved den tyske okkupasjon er av den største betydning at våre straffedomstoler får adgang til å anvende den straff som er den mest adekvate i det foreliggende tilfelle.

- 5. a. Det kan hende at det er noen som vil finne at det er forræderi som bør gis en mindre fengselsstraff enn 3 års fengsel.
- b. Departementet er imidlertid ikke sikker på at det i noe tilfelle av domfællelser for forræderi hvor fengselsstraff idømmes, bør bli tale om mindre enn 3 års ~~fængsel~~, og en finner i hvert fall ikke for tiden grunn til å forelå minimumsstraffen nedsett.
- c. I den forbindelse vil dog departementet nevne at etter straffelovens §§ 56-58 kan straffen nedsettes under det bestemte lavmål eller til mildere straffart når handlingen er foretatt for å redde noens person eller gods o.s.v.
- d. Det er riktig at straffelovens forfattere sikkert ikke har tenkt seg en situasjon som den foreliggende med landet under hel militær okkupasjon, og et politisk parti som helt har gått over til fienden.
- e. Finner en senere at det av disse grunner er hensiktsmessig å forandre minimumsstraffen for forræderi, er det full adgang til å gjøre det med tilbakevirkning, uten hinder av Grunnlovens § 97.

6. a. I komiteens begrunnelse er det videre nevnt at de gjeldende forræderi-bestemmelser uttrykkelig sier at handlingen skal være rettsstridig og at dette skal gjøre loven vanskeligere anvendelig idet det henvises til rettskilder utenfor straffebestemmelsen.
- b. Det er riktig at §§ 83 og 86 uttrykkelig nevner at handlingen må være rettsstridig.
- c. Dette er imidlertid noe som gjelder alle straffbare handlinger.
- d. I dette tilfelle er rettsstridig uttrykkelig nevnt for å gjøre det klart at straffebestemmelsen ikke gjelder fremmed borger og f.e. heller ikke dem som er tvunget, f.e. ved anvendelse av tortur, til å yte fienden bistand.
- e. Men forøvrig er det vel neppe noen bestemmelse i vår straffelov hvor det vil være lettere å avgjøre om handlingen er rettsstridig enn når det gjelder forræderi.
- f. At det å yte fienden bistand er rettsstridig, er noe av det som er sterkest nedlagt i enhver nordmanns sinn, og 99 % av det norske folk synes i hvert fall i dag ikke å være i tvil om at medlemskap i N. S. er rettsstridig og forrædersk.
- g. Det er ikke her spørsmål om hva komiteen kaller "en menneskerett" til å velge det politiske parti som stemmer med ens overbevisning.
- h. Det som her foreligger, er at man slutter seg til en organisasjon som under krig samarbeider med og yter fienden bistand.
- i. Komite-innstillingen nevner også de generalprovenerende hensyn.
- k. At utviklingen har gått slik den har gått i Norge skyldes mange forhold.
- l. Grunnene til forræderi vil alltid være mange og forskjelligartede.
- m. Ser man hen til forholdene slik som de artet seg utover sommeren 1940, kan det imidlertid ikke med noen rett sies at det har vært mangelen på adekvate straffebestemmelser som har medført at "tyskvennlige, misfornøyde lykkejegere eller svake sjeler" har sluttet seg til N.S.
- n. Uansett hvilke straffebestemmelser vi hadde hatt, ville utviklingen blitt den samme.

- c. Det må være tilstrøkkelig forsåvidt å henvise til hva der er skjedd i alle de okkuperte land uten unntagelse.
7.
 - a. Også andre hensyn kan tale mot det foreliggende forslag.
 - b. Komiteen gjør selv oppmerksom på at det kan skapes et kunstig og uheldig skille mellom de strafferettslige bestemmelser før og etter ikraftsettelsen av nye straffebud.
 - c. Dette hensyn kan imidlertid ikke være avgjørende idet enhver endring i straffebestemmelser nødvendigvis skaper et straffere-
tslig skille.
 - d. De uheldige følger dette kan ha må alltid vike dersom revisjon-
en er riktig og nødvendig.
 - e. En annen innvending har etter departementets skjønn større vekt
 - f. Vedtas innstillingen, vil det føre til at ikke alle landsfor-
rødere behandles og dømmes etter de samme straffebestemmelser.
 - g. Det blir i virkeligheten forskjellige forrøderibestemmelser
for medlemmer i NS og for andre forrødere.
 - h. Dette er i seg selv uriktig og kan virke uheldig.
 - i. Alle landsforrødere bør dømmes og straffes i henhold til de
samme bestemmelser.
 - k. Dette hensyn har en viss vekt.
8.
 - a. Under henvisning til det som er anført, finner departementet
at innstillingen vanskelig kan legges til grunn i den forelig-
gende form.
 - b. Departementet er imidlertid helt enig i at det er både ønskelig
og nødvendig at det fra den lovgivende myndighets side reager-
es like over for H.S.
 - c. Departementet legger her megen vekt på de opplysninger som er
gitt av nordmenn som i den siste tid er kommet til England.
 - d. H.S. er som parti ikke uttrykkelig erklært ulovlig, og de ven-
ter sikkert hjemme at det blir gjort.
 - e. Samtidig venters en hjemme at det i lovform gis uttrykk for en
generell samfunnsmessig fordømmelse av partiet og dets medlem-
mer, de være i straffelovens forstand forrødere eller ei.

3. f. Departementet er etter overveielse kommet til det resultat at den adekvate samfunnsmessige reaksjon mot NS-medlemmer vil være at de taper Almen tillit.
- g. Det ville etter departementets mening være hensiktsmessig om en kunne gi en slik bestemmelse helt løstrevet fra straffelov-
gi vringen.
- h. Departementet må til en hver tid ha sett til å gi de bestemmelser som er nødvendige av hensyn til sin egen beskyttelse.
- i. Slik som Grunnlovens regler innledningsvis lyder, vil det ikke uten Grunnlovs-forandring kunne gis en alminnelig lov som fratrukker NS-medlemmer statsborgerlige rettigheter og almen tillit.
- k. Den eneste utvei er da å gi en straffbestemmelse, men den bør ikke være almen lov, og gi uttrykk for straffemessig reaksjon. Det vil si at det vil være en straffbestemmelse som vil være.
- l. H.S. og andre organisasjoner som vil være i stand til å beskytte seg.
- m. Straffbestemmelsen bør være streng nok til at alle organisasjoner vil være i stand til å beskytte seg.
- n. Det er nemlig det som er den eneste punktet i den straffemessige bestemmelse som H.S. -
- o. - Det er under den tyske militære okkupasjon av Norge ytterst farlig for det norske folks skæbne at forræderi organiseres som tilfelle er gjennom H.S. og og det å opprettholde medlemskap i eller søke om å bli medlemmer av H.S. eller lignende organisasjoner bør derfor være en forbrytelse for seg, straffbar og straffverdig, selv om - hva etter departementets skjønn må antas ytterst skjelden å forekomme - de alminnelige forræderbestemmelser i straffeloven i det enkelte tilfelle ikke skulle være nødvendig.
9. a. Med hensyn til straffen finner en at den eneste hovedstraff bør være tap av almen tillit.
- b. Tap av offentlig tjeneste bør utgå.
- c. Fradømmes et medlem av H.S. eller en annen organisasjon offentlig tjeneste, bør han også tape rett til stemmerett i offentlige anliggender og de øvrige rettigheter som tap av almen til-

til omfatter.

- d. Den forskjellige grad av skyld i de enkelte tilfelle vil kunne tas hensyn til ved fastsettelsen av det tidsrom for hvilket tap av almen tillit idømmes.
10. a. Da et hvert straffebud skal samme en handling eller en unnlattel-
se, bør bestemmelsen ikke formellit rettes mot den som er medlem
av N.S.^{osv.}, men mot den som opprettholder medlemskap i o.s.v.
 - b. Heller ikke antar departementet at det er formålstjenlig som
komiteen foreslår å åpne adgang til straffe-fritagelse for dem
som innen to måneder etter lovens ikrafttredelse medler seg ut
av N.S.
 - c. Da det nye straffebud selvsagt som enhver annen straffebestem-
melse ikke kan virke før etter at straffebudet er vedtatt skul-
le også den begrunnelse som et flertall i komiteen har gitt for
å åpne adgang til straffe-fritagelse for dem som melder seg ut
av N.S., falle bort.
 - d. Man skal forøvrig bemerke at departementet ikke finner det tvil-
somt at straffelovens § 330 sammer medlemskap i N.S.
11. a. Departementet er videre enig i at medlemmer av N.S. osv., som
dømmes til tap av almen tillit, også bør kunne idømmes bøter
på inntil 1 million kroner som tilleggsstraff.
 - b. Dette vil i mange tilfelle hjelpe til å gi uttrykk for den rik-
tige samfundsmessige reaksjon.
12. a. Som nevnt foran, er departementet enig i at tap av almen tillit
også bør innføres som straff for forbrytelser mot straffelovens
kap. 8 og 9 og krigsartiklene i den militære straffelov.
13. a. Tap av almen tillit må omfatte tap av ~~xxxx~~ stilling i stats-
eller kommunalforvaltning når det kreves offentlig ansettelse
eller godkjenning.
 - b. Videre må det medføre tap av stemmerett i offentlige anliggen-
der og tap av rett til å tjenestegjøre i Rikets krigsmakt.
 - c. Rett til å utøve en næring som er betinget av offentlig autori-

asjon eller bevilling, må også tapes.

13. d. Som eksempel herpå kan nevnes rett til å virke som ø sakfører, lege, tannlege, dyrlege, sykegymnast, dispasjør, forskjellige slags navigatører, maskinist, pantelåner og å drive kjøpmanna- og auksjonshandel, forhyrings-, feste- og engasjementskontorer, hotellvirksomhet, forskjellig slags hvalfangst- og inkassovirksomhet.
 - e. Hvis det i det hele tatt kreves offentlig bevilling eller tilatelse til en bestemt næringsvirksomhet, vil denne næring ikke kunne utøves av noen som er fradømt almen tillit, og det blir det samme om bevillingen skal gis i henhold til lovbestemmelse eller særlig vedtekt.
 - f. Videre mener departementet at tap av almen tillit også må omfatte retten til å inneha sjef-stilling eller lønnet eller ulønnet tillitshverv i selskaper, pengeinretninger, foreninger eller andre sammenslutninger.
 - g. En som har tapt almen tillit, vil således ikke kunne være disponent for noe slags handelsselskap eller offentlig eller privat forening, eller inneha lønnet eller ulønnet tillitshverv i sådanne, som f.eks. medlem av styre og representantskap.
 - h. Tap av almen tillit må bevirke at vedkommende ikke bare må oppføre seg med virksomhet som omhandlet, eller å være tillitsmann som snt, men at han også for den tid han er fradømt almen tillit taper adgang til slike stillinger eller bevillinger.
14. a. Det kan selvsagt sies at en tiltalt som dømmes som forræder, i alle tilfeller bør gis fengselsstraff, men så kompliserte som forholdene er hjemme på grunn av den langvarige okkupasjon, og da straffelovens forfattere sikkert ikke hadde tenkt på en situasjon som den som foreligger idag, bør domstolene i forræderisaker når det gjelder straffen stå så fritt som mulig.
 15. a. Tap av almen tillit er en meget alvorlig straff som i mange tilfelle kan virke meget hårdere enn fengsel.
 - b. Departementet antar videre at det i de samme kapitler i straffeloven og i den militære straffelov bør være adgang til å idømme bøter på inntil 1 million kroner som tilleggsstraff.

16. a. Etter departementets skjønn kan § 3 i komite-innstillingen utgå.
17. a. Det vil senere være anledning til å gi amnesti eller andre regler som kan tjene til innen en rimelig tid å få avsluttet alle forræderisaker i forbindelse med den tyske okkupasjon.
- b. Departementet vil ta opp arbeidet med å få organisert særskilte domstoler i disse saker.
18. a. Komiteen har også i innstillingens § 1 punkt b forelått en særskilt bestemmelse rettet mot den som angir eller medvirker til å angi norske borgere til tyske eller tysk-kontrollerte myndigheter.
- b. Komiteen har ikke nærmere begrunnet denne bestemmelse, og etter departementets skjønn kan det ikke være tvilsomt at en hver slik angivelse helt rammes av de bestemmelser vi allerede har i straffelovens kap. 8.
- c. Den som angir en norsk borger for fiendtlig sinnelag eller for handlinger rettet mot okkupasjonsmyndigheten, har rettstridig yttet fienden bistand.
- d. Departementet finner det derfor uriktig å fremme en særskilt straffebestemmelse for angiveri.
- e. Man kan heller ikke helt se bort fra at dersom en nå gir en slik bestemmelse, vil det kunne hevdes at angiveri slik som i forslaget beskrevet tidligere ikke har vært straffbart.
19. a. Departementet er komiteen meget takknemlig for den foreliggende innstilling som har vært til stor hjelp under departementets arbeid med denne sak.
20. a. Under henvisning til det som er anført, vil departementet tilrå at det vedtas følgende provisorisk anordning : Om tillegg til straffelovgivningen om forræderi.
- b. Paragraf 1. Den som opprettholder medlemskap i, søker om eller samtykker i å bli medlem av N.S., nazistisk hird eller annen organisasjon som yter fienden bistand eller som medvirker hertil straffes med tap for bestandig eller for et bestemt antall år av almen tillit.

c. Som tilläggsstraff kan anvendes bøter på inntil 1 million kroner.

d. Denne bestemmelse kan anvendes ved siden av straffelovens kap. 8 om forbrytelser mot statens selvstendighet og sikkerhet og kap. 9 om forbrytelser mot Norges statsforfatning og stats-overhode og den militære straffelovs krigsartikler.

1. a. Paragraf 2. Tap av almen tillit omfatter tap av den offentlige tjeneste som den skyldige måtte inneha, tap av stemmerett i offentlige anliggender, tap av rett til å tjenestegjøre i Rikets krigsmakt, tap av rett til å utøve næring som er betinget av offentlig autorisasjon eller bevilling, tap av sjefstilling eller lønnet eller ulønnet ~~til~~ tillitshverv i selskaper, pengeinretninger, foreninger eller andre sammenslutninger, samt tap av adgang til å oppnå stilling, tjeneste eller tillitshverv som forer nevnt.

2. a. Paragraf 3. Tap av almen tillit kan også idømmes alene eller ved siden av fengselstraff som straff for forbrytelser mot straffelovens kap. 8 og 9 og den militære straffelovs krigsartikler.

b. For de samme forbrytelser kan bøter på inntil 1 million kroner settes som tilläggsstraff.

3. a. Paragraf 4. Denne anordning er i kraft straks.
